

A propòsit de la declaració pública de l'Institut d'Estudis Catalans

L'ús social de la literatura a Guadalajara

ERICARD TORRENTS

El personatge de Ionesco també diria "que estrany, que curiós, quina coincidència!" davant del fet sorprenent que la declaració de l'Institut d'Estudis Catalans sobre l'ús social de la llengua hagi coincidit amb afers com el reconeixement del català a Europa i el qüestionament de la seva unitat. Sense oblidar el desballestament de l'Institut Ramon Llull, la fira compartida de Guadalajara, l'anunci de l'Any Cervantes o el discret interès monàrquic a contactar, *sin que se note el cuidado*, amb la cultura dita catalana de la part alta de Barcelona.

Innegablement tantes coincidències en aquesta tardor marcada per l'inici de la segona part de l'era Bush no són pas el resultat de cap conspiració. Ni d'un atzar intel·ligent. De lligar tants caps i barrets ja se n'ocupa el curs habitual de les coses catalanes, les quals últimament semblen avançar més seriades i connectades que mai.

Ja m'agradaria de veure-hi desori i caos, però són massa clars els senyals que lliguen l'ús social de la llengua amb el seu reconeixement a Europa, la seva unitat territorial, la seva promoció exterior. O amb la presència monàrquica a Catalunya. Cap d'aquestes peces no es mou sola enlloc, de Barcelona a Mallorca i València, de Madrid a Ciutat de Mèxic i Brussel·les, de Sant Gervasi a Guadalajara. La cultura catalana ja no és l'agredolça guinda de coloraines per fer bonic. A la fi es va convertint en una qüestió d'alta política que concerneix Europa i l'Estat. Els debats sobre l'Estatut i la Constitució europea no fan sinó donar més visibilitat a la nova situació. Tardarà gaire a afegir-s'hi Garzón?

O sigui que cap factor no permet lectures reduccionistes. Reduir al reconeixement de la llengua el reconeixement dels catalans a Europa constitueix l'hàbil operació de qui no ens vol reconèixer. Fer de la unitat del català i el valencià una qüestió aïllada de la política d'Estat no amaga la maniobra dels qui no volen la unitat sinó la divisió. Plan-tejar la Fira de Guadalajara com una

operació deslligada de la diplomàcia espanyola, l'Institut Cervantes i el ministeri d'Afers Exteriors és negar-se a entendre el que passa.

A l'ús social de la llengua és urgent d'aplicar-hi una lectura solidària amb tots els altres factors, el primer dels quals és l'ús social de la literatura. Les llengües de les societats avançades existeixen en les seves obres literàries, els seus llibres, els seus escriptors, els seus editors i els seus lectors. Una idea inexacta sobre la vida de les llengües ens fa imaginar un estadi anterior a la literatura, com si abans existissin els usuaris de la llengua i després vingués l'obra literària.

No hi ha abans i després de la literatura. Sense literatura el català és un conjunt de parlars. La hiperespecialització ha separat la llengua del fet literari, amb efectes fatals en la piràmide del sistema d'ensenyament. La literatura ha de tornar a l'escola, a l'institut i a la universitat. El text literari ha de tornar a ser model d'aprenentatge. L'educació

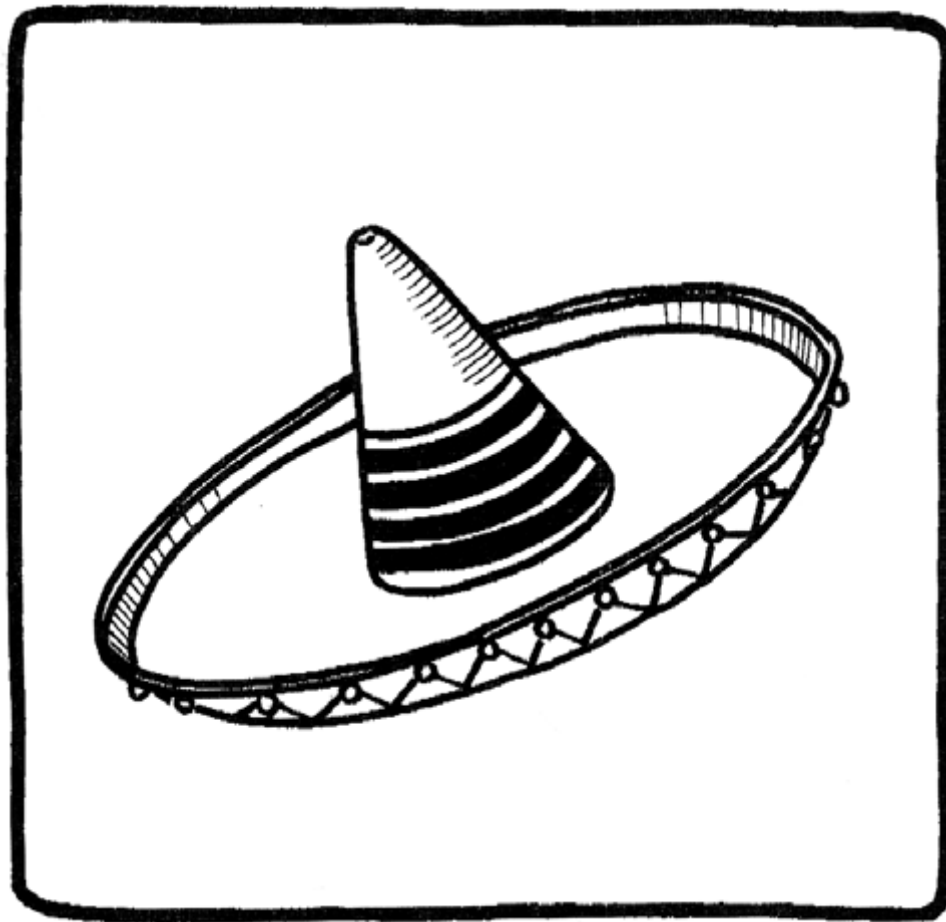
dels catalans s'ha de construir amb les obres del nostre cànon, de Ramon Muntaner a Joan Maragall, de Josep Pla a Joan Fuster, de Mercè Rodoreda a Salvador Espriu.

És en les obres de Dante que el toscà va deixar de ser dialecte, igual com en les obres de Llull el català va desprendre's del llatí per convertir-se en llengua d'una nació. Sense *L'Atlàntida*, *Mar i cel* o *La febre d'or*, el català del segle XIX no hauria superat l'estadi *provincia* i la Renaixença hauria acabat en un capítol de la literatura castellana. Si al segle XX l'ús social del català va resistir la persecució franquista fou perquè grans escriptors i traductors com Carles Riba i J.V. Foix, Joan Oliver i Marià Manent, Josep M. de Sagarra i Joan Vinyoli varen infondre confiança literària a les noves generacions a desgrat que les eduquessin en el menyspreu del català. En el segle XXI les obres literàries dels escriptors que avui escriuen, publiquen i venen llibres a Guadalajara seran decisives perquè l'ús social del català no acabi substituït pel castellà.

Tant és així que, es miri per on es miri, la literatura és el motor de la llengua i no a la inversa. Escriptors, editors i lectors formen el circuit que genera energia per assegurar el futur del català. La *comunitat lingüística* que parla la mateixa llengua existeix en la mesura que existeix la *comunitat literària* que comparteix la literatura en aquella llengua i la *comunitat històrica* que prolonga la història comuna. Les polítiques educatives, mediàtiques i socials haurien d'abandonar la concepció reduccionista de la llengua i integrar-hi tota la literatura, alta, de consum, professional, científica, escrita i oral, cantada i parlada. Amb tots els artefactes construïts en la llengua que al seu torn es construeix amb ells. Amb tots els escriptors, novel·listes, dramaturgs, poetes, assagistes, periodistes, investigadors.

Assumir que l'ús social de la literatura és a la base de l'ús social del català i no la seva conseqüència m'ajuda a copsar el sentit de Guadalajara i de les seves concomitancies. "Que estrany i que curiós! Quina coincidència!", exclamo amb el personatge de *La cantant calba*, perquè sempre he sospitat que el que l'estranyava era que tot lligués tant.

• RICARD TORRENTS. PROFESSOR DE LA UNIVERSITAT DE VIC. MEMBRE DE L'IEC

JORDI SABAT

Moratinos a Zapatero (i gol)

ENRIC MORERA

Alguns havien volgut creure –o fer-nos creure– que el ministre d'Exteriors, senyor Moratinos, havia estat un inconscient i s'havia equivocad presentant davant les institucions europees el valencià i el català com a llengües diferents. Ara que el president Zapatero ha insistit en el mateix error, malgrat totes les advertències, ja ningú no creu –ni ens vol fer creure– en la innocència del PSOE sobre aquest afer. Això hem guanyat, que és ben poc.

Hi ha hagut, però, un altre aspecte positiu enmig la polèmica, que cal reconèixer: l'actitud generosa i intel·ligent de l'executiu català acceptant la traducció valenciana de la Constitució europea com a pròpia. Amb actituds com aquesta, si es repetissen, enfilaríem la solució del problema, que no serà cosa d'un dia ni de dos, val a dir. Aquest reconeixement del text valencià com a propi català, tan oportú, havia inquietat seriosament el PP del president Camps i encara l'hauria inquietat

més si el president Zapatero no l'hagués, en part, neutralitzat duplicant-lo i presentant una còpia com a valencià i l'altra com a català.

A l'hora de triar, doncs, Zapatero s'ha estimat més de fer el joc al PP del senyor Camps que no ser lleial als aliats que l'han fet pujar al balcó de la Generalitat de Catalunya i que li donen suport a Madrid. Una dada que convindrà no oblidar, aquest esforç seu per mantenir-se en la línia Moratinos. Perquè Zapatero no sols no ha esmenat Moratinos, és que l'ha seguit

punt per punt, amb la lliçó ben apresada, fins i tot (vegeu la portada de l'AVUI del 7 de novembre) també ha dit allò "que siguin els valencians i catalans que arribin a un acord".

És ben curiosa aquesta actitud del senyor Zapatero. Quan es parla, com ara, de l'aportació fiscal que ens pertoca, tan feixuga, no ho resol dient "que siguin els valencians i catalans que arribin a un acord sobre quant i com volen contribuir a l'Estat". Ens reconeix sobirania només per discutir si valencià o si català. Potser ha començat per ací la independència que els seus aliats li reclamen.

El senyor Zapatero seria el president més mal informat del món si no sabés que el PP que ens governa –als valencians– ni parla, ni escriu, ni llig, ni té com a llengua pròpia el valencià, ni li dona cap altre ús que no siga

▶▶▶